

SOUČASNÝ STAV PREVENTIVNÍCH AKTIVIT V PROBLEMATICE ÚRAZŮ ZPŮSOBENÝCH PSEM U DĚTSKÉ POPULACE V ČESKÉ REPUBLICE

Current situation of prevention dog bite injuries at child population in the Czech Republic

Marie Chlopčíková¹, Ludmila Cimlová², Jaroslava Bicková^{2, 3}

¹Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích, Zdravotně sociální fakulta, katedra klinických a pre-klinických oborů, Ústav zdravotně sociální práce

²Výcvikové canisterapeutické sdružení Hafík, o. s., Třeboň

³Městský úřad Třeboň, odbor sociálně-právní ochrany dětí

Summary

The occurrence of each injury is mainly caused by previous risk behaviour, especially in childhood when mental abilities and psychic aren't fully competent to assess possible risks adequately.

Although in 2011 the Institute of Health Information and Statistics of the Czech Republic pointed to decreased number of treated children injuries, at the same time it pointed out the increase of mechanic wound of animate origin in school age children (where animal bite – dog belongs) and relating new risk factors in environment, the potential of which children don't feel as threat.

Thanks to National Action Plan of children injuries prevention for 2007–17, today we can observe numerous set of preventive activities focused on wide spectrum of risk behaviour of the youngest part of population.

However, on the base of several years' experience and research the authors of the article would like to point to sphere where due to deficit of basic information about safe behaviour rules children are endangered by psychic and physic trauma. It is about risks arising in contact of today's children population with dogs.

The article presents not only contemporary risks in mutual relationship between children and dogs, but mainly it shows the situation of prevention of given problems in the Czech Republic.

Key words: children – dogs – mutual relationship – risk behaviour – dog bite – preventive programme – education

Souhrn

Na vzniku každého úrazu se zásadním způsobem podílí předchozí rizikové chování, obzvláště v dětském věku, kdy mentální schopnosti a psychika ještě nejsou plně kompetentní k adekvátnímu posouzení potenciálních rizik.

I když Ústav zdravotnických informací a statistiky ČR poukázal v roce 2011 na pokles počtu ošetřených dětských úrazů, zdůraznil současně u dětí školního věku (6–15 let) nárůst mechanických poranění životního původu (kam patří i pokousání zvířetem – psem) a s nimi souvisejících nových rizikových faktorů v prostředí, jejichž potenciál děti zpravidla nevnímají jako ohrožení.

Díky Národnímu akčnímu plánu prevence dětských úrazů na léta 2007–17 jsme již dnes svědky početného souboru preventivních aktivit, zaměřených na široké spektrum rizikového chování nejmladší části populace.

Submitted: 2012-09-27 • Accepted: 2013-04-07 • Published online: 2013-06-28

PREVENCE ÚRAZŮ, OTRAV A NÁSILÍ: 9/1: 59–66 • ISSN 1801-0261 (Print) • ISSN 1804-7858 (Online)

Autorky článku by však na základě několikaleté praxe a výzkumu rády poukázaly na oblast, v níž vzhledem k deficitu základních informací o pravidlech bezpečného chování hrozí dětem psychická i fyzická traumata. Jedná se o rizika vznikající při kontaktu dnešní dětské populace se psy.

Příspěvek prezentuje nejen aktuální rizika ve vzájemném vztahu dětí a psů, ale především poukazuje na stav prevence dané problematiky v České republice.

Klíčová slova: děti – psi – vzájemný vztah – rizikové chování – pokousání psem – preventivní program – edukace

ÚVOD

Prvky prevence dané problematiky lze aktuálně v České republice nalézt především v činnosti spolků či sdružení, která svými aktivitami přispívají k osvětě, a tudíž i eliminaci rizikových situací při vzájemném kontaktu dětí se psy. Jedná se převážně o kynologické či chovatelské spolky, jež učí děti zacházet s vlastním psem. Uvedené instituce jsou zpravidla vyhledávány zájemci (dětmi) preferujícími psa jako zvíře. Díky získaným znalostem se pak tyto děti zpravidla nestávají oběťmi bolestivých zážitků se psem.

Jak ale ochránit část populace, která o volnočasové aktivity se psy zájem nemá, a přesto je v běžném životě vystavena opakovanému kontaktu s nimi? I když dnešní společnost disponuje početným spektrem preventivních programů zaměřených na různé oblasti rizikového chování, objevují se nová rizika vyžadující osvětu a edukaci. Jedním z těchto aktuálních rizik se ukázal být i současný kontakt dětí se psy. I když se nároky na ucelenou informovanost dětí rok od roku prohlubují, znalost pravidel zodpovědného a bezpečného soužití s živými tvory jako by u nejmladší populace ztrácela na významu (Hessler-Keyová, 2002).

Vzhledem k aktuálnímu vnímání problematiky napadení a útoku psa na dítě laickou veřejností začala na důležitosti nabývat myšlenka zmapovat potenciální příčiny vzniku rizikových situací při kontaktu mezi oběma aktéry.

Na základě důkladného prostudování statistických dat o tzv. „*dg. W54 Kousnutí nebo úder psem*“, kterou Ústav zdravotnických informací a statistiky uveřejňuje v rubrice „*Infekční nemoci v České republice*“, se počet bolestivých zážitků rok od roku snižuje (r. 2007 – 1 353 případů, r. 2008 – 1 204 případů, r. 2009 – 1 100 případů). Dá se tedy ze statistického hlediska usuzovat na klesající charakter úrazů způsobených psem v České republice.

Informační systém infekčních nemocí (EPIDAT) přesto uvedl v posledním sběru dat k *dg. W54* u vě-

kové kategorie 0–14 let – 283 evidovaných případů (ÚZIS ČR, 2010b).

Nelze opomenout fakt, že výše uvedená čísla prezentují pouze hlášené případy, jež byly evidovány a ošetřeny ve zdravotnických zařízeních. Nemohou tak být vnímána jako absolutní počty případů napadení psem v České republice (ÚZIS ČR, 2010a, b).

Vzhledem k nedostatku dat k základnímu povědomí dětské populace o bezpečném přístupu ke psům bylo nanejvýš vhodné zmapovat aktuální příčiny vzniku konfliktních situací.

Proto se v roce 2009 rozhodly autorky tohoto článku ve spolupráci s Ministerstvem zdravotnictví České republiky zahájit pilotní projekt: „*Dítě a pes aneb prevence úrazů způsobených psem u dětí středního školního věku*“.

Cíle projektu směřovaly nejen ke zmapování osobních zkušeností (pozitivních × negativních) žáků „středního školního věku“ (8–12 let) se psy, ale i vlastních znalostí o bezpečném přístupu a chování při kontaktu se známými i cizím psem.

Věk respondentů byl cíleně omezen na období mezi 8. až 12. rokem (tzv. „střední školní věk“), který Matějček popisuje jako období zásadních změn v přístupu dětí ke psům, a může se tak podílet i na vzniku konfliktních situací (Matějček, 2007).

Výsledky výzkumu poukázaly na významné nedostatky ve znalostech dětí (N 583) o bezpečném přístupu a chování v každodenních situacích s rodinným psem, ale i při náhodném setkání s cizím zvířetem.

Nejpočetnější skupinu, jež zažila napadení psem, tvořili v tomto výzkumném vzorku chlapci ve věku 9 let. Za nejrizikovější místo pro vznik napadení psem označili žáci prvního stupně základních škol známé prostředí v blízkosti vlastního domova. Pokousaní respondenti (N 219) uváděli za nejčastější příčinu vzniku konfliktu se psem vlastní prudký pohyb směrem ke zvířeti (např. nečekané narušení teritoria psa, přehnaná iniciativa dítěte nečekaně zvíře kontaktovat) (Chlopčíková, 2009).

Zásadně znepokojujícím výsledkem výzkumu se ukázala být neznalost rozdílného významu „komunikačních signálů“ mezi dítětem a psem, která může v inkriminovaných situacích představovat vysoké riziko vzniku napadení. Především díky porozumění výrazovým prostředkům psa (zejm. negativních) lze snadněji předvídat jeho další reakce, a tudíž jim i předcházet (Reisner et al., 2007; Chlopčíková, 2009).

Díky pilotní studii se objevila celá řada nových výzkumných otázek: *Jak změnit současný nedostatek znalostí žáků základních škol? Existuje v České republice funkční preventivní program s touto problematikou? Měla by školská zařízení zájem o preventivní aktivitu zaměřenou na základní pravidla bezpečného soužití dětí se psy?*

Preventivní programy v České republice

Za průkopníka prevence v oblasti bezpečného kontaktu dětské populace se psy lze považovat AOVZ – Asociaci zastánců odpovědného vztahu k malým zvířatům. Organizace byla založena již v roce 1995 v Praze s cílem šířit a prohlubovat myšlenku pozitivního vlivu soužití člověka se zvířaty. V souvislosti s jejím posláním vznikl i vzdělávací program („Vzdělávací program pro žáky ZŠ – Výchova k zodpovědnému vztahu ke zvířatům“) pro děti na prvním stupni základních škol.

Na vzniku samotného programu se podíleli odborníci z oblastí dětské psychologie, pedagogiky, veterinárního lékařství a dalších oborů s cílem dosáhnout přirozenou cestou harmonického vztahu mezi člověkem a psem již od útlého věku. Program byl koncipován na obdobných principech jako programy v zahraničí. Cílem vzdělávací aktivity je v průběhu 1.–5. ročníku základního vzdělávání seznámit děti se psy jako součástí lidské společnosti. Naučit je správnému a odpovědnému přístupu nejen ke psům, ale i přírodě a životnímu prostředí obecně.

Základní balíček materiálů obsahuje modul pro učitele a žáky. Metodická brožura pro učitele poskytuje nástroje, s jejichž pomocí se mohou děti komplexně vzdělávat ve všech oblastech zodpovědného vztahu ke psům. Přináší informace o původu, úloze, vývoji a výchově psa v životě člověka. Materiál zahrnuje i sekci o komunikačních signálech psa.

Součástí tohoto vzdělávacího programu byly i návštěvy psovodů se psy (asistenční/záchranářský/vodící), jež měly ověřit a doplnit získané informace skrze osobní setkání dětí s živým zvířetem.

Ve školním roce 2003–04 se za podpory Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy České re-

publiky uskutečnilo na vybraných školách testovací kolo pracovních materiálů. Celý projekt se setkal s neobyčejně příznivým ohlasem. Do roku 2007 byl program dále využit téměř 200 základními školami a 10 000 žáky v Čechách a na Moravě. V současné době však nejsou o dalším fungování či rozvoji programu žádné informace (AOVZ, 2010).

Komplexní upevnění znalostí o zodpovědném a bezpečném přístupu dětí ke psům je nejlepším východiskem současné situace. Proto se i autorky tohoto článku rozhodly navázat na linii preventivních aktivit v této oblasti a vytvořit interaktivní preventivní program pro vzdělávací zařízení (mateřské školy, základní školy), který by dětem poskytl nejen ucelené informace o psech, ale především pomocí speciálně připravených týmů (canisterapeutický tým – pes – psovod – dobrovolník) i okamžitou zpětnou vazbu při interaktivních aktivitách zaměřených na potenciálně rizikové situace v kontaktu obou aktérů (dítě x pes).

V součinnosti s výsledky výše uvedeného projektu („Dítě a pes aneb prevence úrazů způsobených psy u dětí středního školního věku“), který poukázal na nedostatečnou informovanost a navazující negativní zkušenosti dětí se psy, nabídky autorky zástupcům základních škol nový výchovně-vzdělávací program s názvem: „Dítě a pes – Jak žít společně bezpečně!“.

V návaznosti na tento projekt vznikl v roce 2010 pod Ústavem sociální práce – Centrem zoorehabilitací na Zdravotně sociální fakultě Jihočeské univerzity v Českých Budějovicích a současně ve spolupráci s Výcvikovým canisterapeutickým sdružením Hafík, o. s., i nový preventivní program vycházející z metody AAE (Animal Assisted Education – „zvířata asistovaná edukace“).

Program funguje na principu interaktivní aktivity (prezentace rizikových situací při kontaktu se psem) s možností okamžité zpětné vazby za asistence canisterapeutických týmů. Svou zábavnou podobou si získal nejen děti, ale i učitele a rodiče. Prostřednictvím aktivního zapojení dětí do kontaktu s cizím psem (za asistence canisterapeutických týmů – pes – psovod – dobrovolník) mohou kynologové pozorovat chybné návyky v přístupu dětí ke psům, a tudíž i hlavní příčinu rizikového chování, které předchází potenciálnímu napadení. Právě díky těmto zkušenostem pak mohou operativně inovovat náplň programu a přizpůsobovat jej samotným potřebám dětí, tak aby byly uchráněny bolestivých zkušeností.

Program probíhá formou jednorázových návštěv ve vzdělávacích zařízeních. Časový prostor je limi-

ován pásmem jedné vyučovací hodiny (45 minut). Vzhledem k obsahu a interaktivní podobě programu se výukové lekce účastní maximálně 30 žáků. Díky začlenění programu do vzdělávacího mechanismu povinné školní docházky (zejména prostřednictvím přírodovědných předmětů) jsou pravidla prevence zprostředkována všem žákům. Zásadní přínos program představuje pro žáky, kteří nemají příležitost kontaktu se psem ve vlastním domově.

Výjimečným benefitem programu jsou i canisterapeutické týmy s odborníky z praxe, kteří disponují teoretickými znalostmi v oblasti canisterapie, etologie psa, výchovy a výcviku v kombinaci se základy vývojové psychologie a komunikace s dětmi. Týmy věnující se AAE absolvují speciální školení o náplni a průběhu výše uvedeného programu prostřednictvím Výcvikového canisterapeutického sdružení Hafík, o. s. Praktikující týmy podstupují pravidelnou supervizi a opakované přetestování psa i psovoda.

Na základě úspěšnosti praktické podoby projektu ve vzdělávacích zařízeních vznikl další výzkumný záměr a současně i etapa projektu – tvorba vzdělávacího materiálu pro děti (pracovního sešitu zaměřeného na rozvoj a upevnění bezpečné komunikace se psem během každodenních aktivit, ale i zodpovědného chování při nečekaných rizikových situacích v neznámém prostředí s cizím zvířetem).

Má-li si dítě vybudovat odpovědný vztah ke zvířeti – psovi, musí se naučit vnímat nejen jeho základní fyziologické potřeby, zdravotní stav či fyzickou kondici, ale především specifické rozdíly v chování a komunikaci (Chlopčíková, 2010).

Pracovní sešit zahrnuje 14 potenciálně nejrizikovějších situací při kontaktu dítěte se psem v obrázkové podobě, 8 komunikačních signálů řeči těla psa, 30 základních pravidel zodpovědného přístupu ke psům, vysvětlení protektivních – ochranných poloh (želva, strom) a pro možnost zopakování shrnující kvíz. Každá kresba modelové situace ztvárněná akademickou malířkou je kontrastně doplněna dvěma autentickými obrázky dětí se stejnou tematikou. Pomůcku lze využít nejen jako didaktický materiál, ale především zdroj vizuálně zpracovaných informací a zásad pro bezkonfliktní soužití dítěte a psa (Chlopčíková, 2010).

Třetí a současně závěrečná etapa projektu „*Dítě a pes*“ byla zrealizována v roce 2011 pod názvem: Žijme společně – zodpovědně a bezpečně! Jejím výstupem se stala videodokumentační zpráva a zpětnovazebné šetření. Oba výstupy prokázaly efekt preventivní aktivity, ve smyslu zvýšení informovanosti dětské populace o pravidlech bezpečného přístupu ke psům.

Hlavním cílem videodokumentační zprávy bylo plošné zviditelnění preventivního programu u nových školských zařízeních a současně zprostředkování základních preventivních opatření (pravidel) bezpečného kontaktu se psem vyššímu počtu žáků.

Vzhledem k velmi pozitivním ohlasům zástupců základních škol, žáků i rodičů na pilotní podobu preventivního programu, cíleně směřovaného k edukaci žáků prvního stupně základních škol o bezpečném a zodpovědném přístupu ke psům, byla na konci roku 2009 zařazena tato problematika i do návrhu žádosti týmového projektu Grantové agentury Jihočeské univerzity v Českých Budějovicích na roky 2010–12. Týmový projekt s názvem „*Prevence úrazů a násilí v dětském věku*“ byl na začátku roku 2010 úspěšně přijat. Prostupnost výše uvedených preventivních projektů Ministerstva zdravotnictví České republiky a části týmového projektu (zaměřené na prevenci úrazů dětí způsobených psy) Grantové agentury Jihočeské univerzity byla záměrná. Řešitelky chtěly prostřednictvím týmového projektu zdůraznit význam a potřebnost řešení dané problematiky, v neposlední řadě pak umožnit pokračování praktické realizace aktivity v dalších vzdělávacích zařízeních.

Hlavním cílem dané části týmového projektu bylo vytvoření ucelené metodiky preventivní aktivity směřující k výchově zodpovědného vztahu dětí ke psům. Neodmyslitelnou součástí realizace projektu bylo i další aktivní praktikování preventivního programu u žáků prvního stupně (III., IV., V. tříd) základních škol. Ke spolupráci na naplnění cílů projektu bylo na základě dlouholeté spolupráce a pozitivních zkušeností přizváno Výcvikové canisterapeutické sdružení Hafík, o. s.

Teoretická sekce programu věnuje pozornost především nedostatkům ve vědomostech dětí (např. *neznalost hierarchie psí a rodinné smečky, autorita z pohledu psa, rozbor a ozřejmení příčin vlastních negativních zážitků dětí se psy, pravidla bezpečného soužití se psem, význam lidských gest pro psa, význam komunikačních signálů psa směrem k člověku*).

Z hlediska pedagogiky je program koncipován do podoby takzvané „kooperativní výuky“ – při níž je činnost jedince podporována kolektivem. Základními východisky kooperativní výuky jsou sdílené informace, spolupráce na řešení situace a všestranná podpora (Freeman, 2007; Kasíková, 2010).

Praktickou část programu tvoří modelové situace, k jejichž aktivnímu řešení jsou vyzýváni samotní žáci (s přímou interakcí se psem).

Nejen reakce speciálně připraveného psa, ale zejména adekvátní objasnění chyb v podání odborníků z oblasti kynologie umožňuje dětem rozpoznat vlastní chyby a ozřejmit si správné řešení vzniklé situace. Prostřednictvím těchto zkušeností je i realizační tým připraven okamžitě reagovat na nově vzniklé situace.

Samotný program probíhá vždy v prostorách základních škol (tělocvičny, třídy, hřiště) v délce 90 minut.

Benefity programu:

- Prostupnost preventivní aktivity s mechanismem školní výuky, díky níž lze předat základy a pravidla zodpovědného přístupu ke psům co největšímu počtu dětí.
- Interaktivní podoba programu umožňuje žákům vyzkoušet reálné rizikové situace bezpečným způsobem prostřednictvím vlastního zážitku.
- Okamžitá zpětná reakce zvířete významně dokresluje modelovou situaci.
- Okamžitá zpětná vazba pro dítě.
- Různorodost modelových situací.

Obsah programu:

Úvod: Seznámení s programem, představení realizačního týmu

- 1) Teoretický modul:
Soužití člověk x pes (domestikace)
Upotřebitelnost (využití) psa v dnešní společnosti
Bezpečnost společných aktivit (hry se psem)
Bezpečnost při péči o psa (krmení, hygiena)
Vztah člověk x pes (hierarchie lidské rodiny x psí smečky)
- 2) Praktický modul:
Základy bezpečného kontaktu se psem známým i cizím (modelové situace)
Rizikové chování při kontaktu se psem (modelové situace)
Komunikační signály, řeč těla psa (roll-upy)
Nácvik protektivních (ochranných) poloh při napadení psem
- 3) Odlehčující závěrečné aktivity se psy (např. hry, česání, pamlskování)
- 4) Rozloučení

V roce 2010 projevilo zájem o realizaci programu 25 základních škol (524 žáků) v Jihočeském kraji, následující rok pak dalších 16 vzdělávacích zařízení (323 žáků). Během roku 2012 mělo dosud

příležitost absolvovat tuto preventivní aktivitu 377 žáků prvního stupně na 8 základních školách. Celkem tak program zhlédlo 1 224 dětí v Jihočeském kraji.

Zahraníční preventivní programy

Dog Gone Safe – Dog Bite Prevention Through Education

Kanadská nestátní nezisková organizace „Dog Gone Safe“ podporuje vzdělávací aktivity, zaměřené na prevenci napadení a úrazů způsobených psem již od roku 1998. Posláním organizace je podpora účelného vzdělávání dětí s cílem snížit incidenci úrazů. V současné době organizace provozuje několik preventivních programů určených nejen dětem, ale i široké veřejnosti (rodičům, majitelům psů). Program cíleně určený předškolním a školním dětem nese název „Be a Tree Program“ (Dog Gone Safe, 2011).

„Be a Tree Program“

Preventivní vzdělávací činnost probíhá formou interaktivních seminářů. Cílová skupina se prostřednictvím modelových situací (demonstrování odborníkem se speciálně vycvičeným psem) učí reagovat a volit správnou cestu bezpečného přístupu ke zvířeti. Osobním zážitkem si uchová v povědomí pravidla bezpečného kontaktu se psem. Pomocí obrazových figur v podobě fotografií jednotlivých komunikačních signálů psa se děti vizuální formou učí rozeznávat rozdíly v řeči těla psa a člověka. Jednou z cílených preventivních aktivit je i výuka protektivní – ochranné – polohy „Be a Tree“ (ve volném překladu: „buď strom“), která má dítěti v inkriminované situaci se psem zajistit bezpečí. Program je realizován formou opakovaných návštěv ve vzdělávacích zařízeních v časovém pásmu 60 minut pro skupinu maximálně 100 dětí. Výukový modul je rozdělen do dvou bloků – teorie a praxe. Celá aktivita je zpoplatněna (Dog Gone Safe, 2011).

Safety Around Dogs

Americká nestátní nezisková organizace „Safety Around Dogs“ realizuje od roku 2007 interaktivní zážitkový program pro děti, zaměřený na výchovu k bezpečnému soužití se psy. Samotný program doplňují metodické materiály (pracovní listy) a video s maskoty kreslených psích postavíček, které učí děti základním pravidlům bezpečného kontaktu se psy (Safety Around Dogs, 2011).

The Blue Dog

O vznik české verze projektu Modrý pes – v anglickém originále „The Blue Dog“ se u nás v roce 2008 zasloužila Česká asociace veterinárních lékařů malých zvířat. The Blue Dog má svůj původ ve Velké Británii, kde jej v roce 2005 vytvořila multidisciplinární skupina odborníků z řad veterinářů, etologů, dětských psychologů a akademických malířů, tak aby pomocí počítačové animace a interaktivní spolupráce dospělého člena rodiny s metodickou příručkou pomohl dítěti pochopit různorodé chování známého psa v daných situacích s cílem snížit rizika vzniku úrazu (Keuster et al., 2005; The Blue Dog, 2006).

Projekt Modrý pes prezentuje interaktivní výukový program pro rodiče a jejich děti, který zábavnou formou učí nejmladší členy společnosti správně komunikovat s domácím - známým psem. Cílovou skupinou programu jsou děti ve věku 3 až 6 let.

Hlavním cílem výukových materiálů (CD + metodická příručka pro rodiče) je zprostředkovat předškolním dětem vizuální obraz 16 rizikových situací, které mohou nastat při každodenním kontaktu mezi oběma aktéry. Prostřednictvím interaktivních výukových pomůcek a za spolupráce dospělého člena rodiny (např. rodič) nabízí program příležitost naučit předškolní děti rozumět chování, řeči a reakcím psa v rizikových situacích. Na základě těchto zkušeností pak správně situaci vyhodnotit a vyhnout se možnému konfliktu (Modrý pes, 2008).

Z hlediska celkové dostupnosti vzdělávacího programu se však naskytá mnoho otázek. Je široká veřejnost dostatečně informována o existenci tohoto programu u nás? Lze si výukový materiál objednat zdarma či za úhradu? Budou rodiče schopni adekvátně interpretovat svým ratolestem danou situaci pomocí metodické brožury? Je animovaná verze dostačující pro správné pochopení nebezpečné situace? Dostanou se vzdělávací materiály i k dětem, které doma psa nemají, ale jsou vystaveny kontaktu se psy cizími? Byl program distribuován do vzdělávacích zařízení předškolního typu?

Další organizace a programy zaměřené na prevenci napadení a úrazů dětí způsobených psy:

- American Veterinary Medical Association
- Minesota Veterinary Medical Association
- The American Society For The Prevention Of Cruelty To Animals
- Australian Companion Animal Council
- Australian Veterinary Association
- Dogs 'n' Kids

- Delta Dog Safe
- Ava PetPet
- Safe Pets Out There
(jedná se pouze o stručný výčet)

ZÁVĚR

Prvky prevence dané problematiky lze aktuálně v České republice nalézt především v činnosti spolků či sdružení, která svými aktivitami přispívají k osvětě, a tudíž i eliminaci rizikových situací při vzájemném kontaktu dětí se psy. Jedná se převážně o kynologické či chovatelské spolky, jež učí děti zacházet s vlastním psem. Uvedené instituce jsou zpravidla vyhledávány zájemci (dětmi) preferujícími psa jako zvíře. Díky získaným znalostem se pak tyto děti zpravidla nestávají obětmi bolestivých zážitků se psem. Jak ale ochránit část populace, která o aktivity se psy zájem nemá, ale i tak je v běžném životě vystavena opakovanému kontaktu s nimi?

Jak uvádí švýcarská retrospektivní studie, která mapovala preventivní aktivity a programy na základních školách určené ke zvyšování informovanosti žáků o bezpečném přístupu ke psům, preventivní programy tohoto typu mají stěžejní význam a smysl v pozitivním vývoji vztahu dítěte s živým tvorem. Interaktivní vzdělávací moduly dokazují nezaměnitelný vliv na chování cílové skupiny. Zejména kontaktní podoba edukační intervence s přítomností psa zanechává v dětech nenahraditelné zážitky, díky nimž dochází k následnému poklesu rizikového chování. Zejména základní školy pak poskytují nemalý potenciál ve zprostředkování prevence spoluprací multidisciplinárního týmu pedagogů a profesionálů z oblasti kynologie. Především základní školy by měly dětem poskytovat potřebné poznatky (o možném ohrožení zdraví) a vychovávat je k významu pravidel bezpečného chování. I jednorázové preventivní intervence prokázaly pozitivní výsledky podílející se na snížení rizik spojených s nevhodným přístupem žáků ke psům (Duperrex et al., 2009).

Za základní preventivní opatření předcházející konfliktní situaci mezi dítětem a psem je i nadále považován striktní dohled dospělých nad společnými aktivitami mezi oběma aktéry, výcvik základní ovladatelnosti psa, informovanost o specifických rysech plemene psa, používání ochranných pomůcek (vodítko, obojek, náhubek) a v neposlední řadě edukace dětí o základních pravidlech harmonického soužití se psy. Také australští odborníci z řad psychologů poukázali na jednu z hlavních cest ke snížení počtu bolestivých zážitků dětí se psem – interaktivní vzdělávací program ve formě

praktických cvičení a modelových situací nejen pro děti, ale i rodiče a majitele psů (Wilson et al., 2003; Fossati, 2004; Ozane-Smith et al., 2010).

Jak uvedl náš přední dětský psycholog Matějček (2007): „Po celou dobu soužití rodiny se psem se děti učí od rodičů jejich postojům a vztahu ke zvířeti.“ Je však nezbytné, aby si i rodiče uvědomili svou hlavní úlohu nejen při výchově ratolestí, ale také v péči a výchově zvířete, jelikož právě ji velmi brzy svěřují do rukou vlastních potomků. Nelze pak nahlížet s údivem na následky tohoto nezodpovědného chování.

Naučme děti rozumět našim nejněvnějším zvířecím společníkům. Předjdeme tak nejen traumatizujícím zážitkům, ale především celoživotnímu narušení vztahu k živým tvorům.

Z hlediska počtu a kvality preventivních aktivit určených k výuce bezpečného soužití dítěte se psem se Česká republika zatím nemůže srovnávat s propracovaným zahraničním systémem, avšak úsilí stávajících preventivních programů s cílem zvyšovat vědomosti dětí o zodpovědném přístupu ke psům má svůj nesporný význam i v České republice.

Realizováno za grantové podpory GAJU 071/2010/S a MZČR OZS/5/313/09.

LITERATURA

1. AOVZ – Asociace zastánců odpovědného vztahu k malým zvířatům (2010). Vzdělávací program pro žáky ZŠ – Výchova k zodpovědnému vztahu ke zvířatům. [online] [cit. 2010-15-10]. Dostupné z: <http://www.aovz.cz>
2. Dog Gone Safe (2011). Dog bite prevention throught education. [online] [cit. 2011-10-05]. Dostupné z: <http://www.doggonesafer.com>
3. Duperrex O, Blackhall K, Burri M, Jeannot E (2009). Education of children and adolescents for the prevention of dog bite injurie. The Cochrane Database of Systematic Reviews [online] [cit. 2010-01-05]. Dostupné z: <http://mrw.interscience.wiley.com>
4. Fossati R (2004). Dogs teach and children learn in two elementary schools. People and Animals: A timeless Relationship: 10th International conference on Human-Animal interactions IAHAIO 6th–9th October, 2004 Glasgow, p. 87.
5. Freeman M (2007). Terminologie v zooterapii. In: Velemínský M et al. Zooterapie ve světle objektivních poznatků. 1. vyd. České Budějovice: Nakl. Dona, s. r. o., s. 30–37. ISBN 978-80-7322-109-6.
6. Hessler-Keyová M (2002). Magická moc zvířat. 1. vyd. Praha: Plot, s. 187. ISBN 80-86523-10-1.
7. Chlopčíková M (2009). Závěrečná zpráva projektu MZČR: Dítě a pes aneb prevence úrazů způsobených psem u dětí středního školního věku. České Budějovice: Ústav sociální práce – Centrum zoorehabilitací, Zdravotně sociální fakulta JU.
8. Chlopčíková M (2010). Závěrečná zpráva projektu MZČR: Dítě a pes – Jak žít společně bezpečně? České Budějovice: Ústav sociální práce – Centrum zoorehabilitací, Zdravotně sociální fakulta JU.
9. Kasíková H (2010). Kooperativní učení, kooperativní škola. 2. vyd. Praha: Portál, 152 s. ISBN 978-80-7367-712-1.
10. Keuster DT, Cock DI, Moons PH (2005). Dog bites prevention – How a Blue Dog can help? [online] [cit. 2010-10-01]. Dostupné z: <http://www.fecava.org/files/ejcap/272.pdf>
11. Matějček Z (2007). Co, kdy a jak ve výchově dětí. 4. vyd. Praha: Portál, 143 s. ISBN 978-80-262-0202-8.
12. Modrý pes (2008). Česká asociace veterinárních lékařů malých zvířat. [online] [cit. 2010-20-10]. Dostupné z: <http://www.modry-pes.cz/modry-pes.htm>
13. Ozanne-Smith J, Ashby K, Stathakis VZ (2010). Dog bite injury prevention – analysis, critical review and research agenda. Injury Prevention. 7: 321–326. ISSN 1475-5785.
14. Reisner RI, Shofer FS, Nance ML (2007). Behavioral assessment of children-directed canine aggression. Injury Prevention. 13: 348–351. ISSN 1475-5785.
15. Safety Aroud Dogs (2011). [online] [cit. 2011-8-10]. Dostupné z: <http://www.safetyarounddogs.org>
16. The American Society For The Prevention Of Cruelty To Animals (2011). [online] [cit. 2011-8-10]. Dostupné z: <http://www.aspc.org/com>
17. The Blue Dog (2006). Safe relationships between children and dogs. [online] [cit. 2010-10-01]. Dostupné z: <http://www.thebluedog.org>

18. ÚZIS ČR (2010a). Infekční nemoci 2008. [online] [cit. 2010-10-05]. Dostupné z: <http://www.uzis.cz/publikace/infekcni-nemoci-2008>
19. ÚZIS ČR (2010b). Infekční nemoci v České republice v letech 2007–09. [online] [cit. 2010-10-10]. Dostupné z: <http://www.uzis.cz/rychle-informace/infekcni-nemoci-ceske-republice-letech-2007-2009>
20. Wilson F, Dwyer F, Bennett PC (2003). Prevention of Dog Bites: Evaluation of a Brief Educational Intervention Program For Preschool Children. *Journal of Community Psychology*. 31: 75–86. ISSN 1520-6629.

✉ **Kontakt:**

Mgr. Marie Chlopčíková, Tyršova 52/254, 751 24 Přerov-Předmostí
E-mail: marie.chlopcikova@seznam.cz